

вуха. А якімі ўяўляеце гэтых персанажаў вы: агрэсіўнымі (варожымі) да людзей або добразычлівымі, спагадлівымі? Абгрунтуйце свае меркаванні.

6. Разгадайце крыжаванку.

Край беларускі — лясісты і балоцісты. Вось нам і трэба стварыць паэзію лесу, паэзію дрыгвы.

Максім Багдановіч.

Дамавікова ўдзячнасць (Народная легенда)

Жыў у адной хаце вуж-дамавік. Гаспадар не крыўдзіў яго, гаспадыня, падаіўшы карову, не прамінала пачаставаць цёплым малаком, а дзеці прымалі ў супольныя гульні. І здарылася так, што знайшлі яны, гуляючы, у старой прызбе¹ каля хаты яйкі, якія той вуж склаў, каб вывеліся з іх маленькія вужаняткі. Залекацела² ад болю вужачае сэрца, калі ён убачыў, што яго немаўляткам бяда пагражае. Кінуўся ён да дзяцей, віўся каля іх рук, імкнучыся адхіліць бяду, і жаласна сіпеў:

— Не крыўдзіце маіх дзетак! Аддайце іх мне!..

Але дзеці не разумелі вужачай мовы ды, каб ён не замінаў ім у гульнях, узялі гольку³ і прагналі з падворка.

І папоўз, бядуючы, дамавік у пушчу. Паўзе, паўзе і плача над сваім няшчасцем. Ажно бачыць: выпаўзае са спаракнелага пня яго знаёмая — злая, ядавітая змяя.

— Чаго так сумуеш? — пытаецца яна ў вужа.

А той і кажа так і так пра няшчасце сваіх дзетак.

Змяя зларадна ўсміхнулася ды кажа:

— Не плач, я табе зараз памагу.

Не паспеў і азірнуцца вуж, як змяя — шусь на падворак ды ў сялянскую камору. Падпаўзла яна да аднаго гладыша, узнялася над ім, разявіла пашчу і ўпусціла ў яго кроплю атрутнага

¹ *Пры́зба* — земляны невысокі насып уздоўж знадворных сцен хаты.

² *Залека́цець* — моцна спалохацца; зайсціся ад болю ці жаху.

³ *Го́лька* — тут: драўляны прутік, галінка без лісця.

яду. Потым падпаўзла да другога гладыша, трэцяга, чацвёртага і кожны з іх атруціла. Анямеўшы ад жаху, вуж не толькі не змог выціснуць з сябе слова, але проста аслупянеў на парозе, на змяіныя злачынствы гледзячы. А тая жвава перапаўзла цераз парог на падворак, сыкнула вужу:

— Вось я і адпомсціла за тваіх дзетак! — ды шмыгнула з падворка зноў у пушчу.

Якраз у той час у хаце была гаспадыня і праз шчылінку ў дзвярах да каморы бачыла, што ўчыніла змяя-гадзюка. Зачыніла яна моцна на засаўку камору і пайшла шукаць мужа, каб сказаць яму пра ўбачанае.

Ажно на падворак увайшоў сам гаспадар, заўважыў, чым гуляюць дзеці, ды зараз жа загадаў:

— Асцярожненька збярыце і занясіце ўсе яйкі туды, адкуль іх узялі.

Дзеці паслухмяна сабралі свае незвычайныя забаўкі ды занеслі на прызбу.

— А цяпер закапайце іх у лісце і кастрыцу¹ так, як яны ляжалі раней.

Дзеці зрабілі ўсё так, як ім было сказана. Тады бацька і кажа ім:

— Гэта яйкі нашага вужа. Ён закапаў іх у прызбе на тое, каб праз некалькі дзён з кожнага яечка вылупілася маленькае вужанятка. Вось таму і нельга чапаць іх, нельга крыўдзіць вужа.

Вуж жа, убачыўшы, што яго яйкі ўратаваныя, адразу кінуўся да каморы. Але дзверы былі моцна зачынены. Ён, знайшоўшы мышыную норку, праціснуўся праз яе ў камору і пачаў выварочваць гладышы з атручаным малаком. Вывернуў адзін, вывернуў другі, трэці, а калі падпаўзаў да чацвёртага, дзверы раптам адчыніліся, і на парозе каморы паявіліся гаспадар з дзецьмі. Вуж нават і не заўважыў, як пільна і з якой удзячнасцю глядзела на яго ўся сям'я.

¹ *Кастры́ца* — адходы лёну і канпель, якія атрымліваюцца пасля іх перапрацоўкі; тут: іголки хваёвых дрэў.

І нездарма ж па сёлах, што параскіданія вакол Белавежскай і Лядскай пушчаў, людзі кажуць: і самы люты звер за дабро дабром дзякуе.

1. Як жылося вужу-дамавіку ў сялянскай сям'і? Што можна сказаць пра адносіны да яго гаспадароў і іх дзяцей?
2. Прыгадайце, што за бяда раптам абрынулася на вужа. Якім чынам вуж спрабаваў яе пераадолець?
3. Чаму, на вашу думку, ядавітая змяя вырашыла так жорстка расправіцца з сялянскай сям'ёй?
4. Апішыце і ахарактарызуйце паводзіны вужа ў сялянскай каморы. Як успрынялі яго дзеянні гаспадары?

5. Падзяліце твор на часткі, падбярыце да іх адпаведныя загалоўкі-цытаты. Які сэнс заключаны ў апошніх радках легенды?

6. У творы акцэнтуюцца ўвага на словы **дабрыня**. Растлумачце значэнне гэтага слова і падбярыце да яго сінонімы.

7. Падбярыце прыказку, сугучную са зместам твора, і падрыхтуйце паводле яе невялікую вусную замалёўку.

8. Выканайце тэставае заданне да легенды «Дамавікова ўдзячнасць».

